

AI DELS VENÇUTS!
Els comitès de Colomers i d'Orriols, i les tornes del franquisme
(Publicacions de l'Abadia de Montserrat)

Per Josep Manuel López Gifreu
 Llicenciat en Humanitats per la UOC

A començaments de l'any 2012, en el setè i darrer semestre a la UOC, lliurava la versió definitiva del TFC: *Violència i repressió a la rereguarda republicana durant la Guerra civil espanyola, i repressió franquista. Colomers i el seu Comitè revolucionari i antifeixista en el context del comitès de Cervià de Ter, Orriols i de Salt, i la repressió franquista.*

Tot i la valoració positiva, amb dos excel·lents, dels dos consultors, poc podia pensar que aquell treball començat a principis de l'any 2011, al sisè semestre, pogués veure un dia la llum en forma de llibre, després, això sí, d'una ampliació i d'una redefinició, que contradeien ben poc, però, els seus fonaments.

Perquè el llibre parteix de les hipòtesis fonamentals del treball:

“Els conflictes civils, però, i sobretot aquells que s’han covat després d’anys d’una aferrissada lluita de classes, no poden ser analitzats exclusivament des del prisma racional de la lògica: “dictadura”, “cop d’estat”, “guerra civil”, “revolució”, “*Paz de Franco*”, etc, acostumen a ser uns termes grandiloqüents que aixopluguen tot d’intencions, de sentits contraris, que a parer dels contendents, contraris o opositors del moment, poden tenir la seva última oportunitat, la darrera ocasió de reeixir o de sucumbir. I d’aquesta constatació sorgeixen les dues hipòtesis amb les quals vaig enfocar el treball de recerca que està a l’origen del text present:

1^a. Només a l’empara d’aquestes paraules altisonants, com “revolució proletària” o “*Paz de Franco*”, i no pas de manera gratuïta, gent anònima, i no tant anònima, és capaç de realitzar aquells actes arbitraris més vils els quals hom no podria pensar ni imaginar que aquesta mateixa gent pogués realitzar mai en la vida quotidiana corrent. Les causes concretes i puntuals amb què hom ha explicat, i a voltes justificat, aquells actes, bombardejos del *Canarias* per exemple, només són possibles perquè abans s’han desfermat aquells marcs en els quals les opcions fonamentals s’han plantejat en termes de vida o mort: cop d’estat i contrarevolució, guerra i revolució.

2^a. Això no obstant, i malgrat els exemples històrics més coneguts, com la Revolució francesa de 1789, la Revolució d’Octubre de 1917 o l’intent de Revolució espanyola de 1936, hi ha d’haver, fins i tot en aquestes ocasions o condicions excepcionals i extremes, exemples en què aquella arbitrarietat i vilesa no sols és absent, sinó que fins i tot és rebutjada i perseguida pels mateixos membres que empenyen la revolució.

A partir d’aquestes dues hipòtesis hom ha pretès aconseguir, d’altra banda, dos grans objectius: un de caire genèric o universal, com és desfer, o si més no qüestionar, la relació que hom acostuma a veure com a predeterminada i necessària entre revolució com a causa i repressió a la rereguarda com a conseqüència, i un de caràcter més concret, com és el de conèixer un fragment de la història local del municipi de Colomers, molt desconegut i silenciats, en què repressió revolucionària durant la guerra i la revolució, i repressió franquista durant la *Paz de la Dictadura*, apareixen clarament com a episodis concatenats, és a dir, amb un caire de tornes de fets anteriors de significació contrària.” (Fragment de la Presentació).

“Fins ací, les raons objectives d’aquest llibre. Perquè és ben cert que la primera versió d’aquest text es va descabdellar arran de la Llicenciatura d’Humanitats a la UOC. Això no obstant, ni el professorat ni la Llicenciatura ni el Treball de Fi de Carrera ni la Universitat predeterminaren aquest treball concret i específic.” (Fragment de la Presentació)

Com dic a la Contracoberta, “*Ai dels vençuts! Els comitès de Colomers i d’Orriols, i les tornes del franquisme*”, ofereix, a partir d’un episodi ben local, del municipi de Colomers, amb excursos, però, a Cervià de Ter, Llampaias i Orriols, entre d’altres poblacions empordaneses, dos retrats d’aquelles violències que acostumen a tenir lloc als marges d’un conflicte bèl·lic, d’una guerra civil: un relat de la violència a la rereguarda republicana i un altre de la revenja franquista, amb la particularitat, però, que ambdues fotografies són ajustades en una vista panoràmica que permet entreveure allò tantes voltes suposat, tantes voltes afirmat, com és la seva concatenació, això és, un desencadenament excusat en fets anteriors.

A partir d’un pòrtic on mostra la crueta de les violències, de totes les violències, amb unes cites -sobre els vençuts, les barbaritats i la innecessarietat de tot plegat- que defineixen l’objectiu de l’historiador, el llibre, alhora que resol, gairebé detectivescament, un crim, en descobrir-ne l’autor, planteja al lector el gran repte de decantar-se, no pas des de l’apriorisme o subjectivitat de l’escriptor, sinó arran del llenguatge dels fets que el mateix historiador, despulat de sentiments, ideologia o moral personals, fa parlar.”

El títol és la primera cita del pòrtic:

Vae victis!, “Ai dels vençuts!”

Brenne, cap dels gals sènon, després d’apoderar-se de Roma devers l’any 390 aC, davant la protesta dels romans durant l’acompliment dels acords de pau, segons Ab Urbe condita (5, 48, 9), de Tit Livi

L’historiador romà Tit Livi (mort l’any 17) conta, al llibre V d’*Ab Urbe condita*, “Des de la fundació de l’Urbs”, o sigui, Roma, com la ciutat, indefensa, uns 400 anys enrere (entre 387-390 aC, batalla del riu Àl·lia) fou assetjada fins a l’aparició de la fam i presa pels gals, que la sotmeteren a saqueig i pillatge durant mesos. Brenne, o *Brennus*, cap dels gals sènon, només va aixecar l’encerclament de la fortalesa del Capitoli per retirar-se amb la seva host al cap de set mesos, a canvi d’un acord de pau pel qual els romans es comprometien a pagar-li un tribut de mil lliures d’or.

Tot i l’acceptació dels romans a pagar el convingut, durant el pesatge mostraren el seu desacord sobre la precisió i la fiabilitat dels pesos i les balances gal·les. Segons Tit Livi, Brenne reaccionà com segueix: “L’arrogant gal llançà la seva espasa en la balança i digué les insuportables paraules per als romans: *Vae victis!, ‘Ai dels vençuts!’* ”

És cert que els romans no s’estigueren, però, d’allargassar la llegenda a favor seu per emmascarar la humiliació de la derrota: així, mentre Brenne els deia les ignominioses paraules, hom faria arribar un magistrat romà, Marc Furi Camil, amb el seu exèrcit, que contestava *Non aurum, sed ferro, recuperanda est patriae*, “No és l’or, sinó l’acer, el que recupera la pàtria”, alhora que atacava i derrotava els gals.

Sigui quina sigui la veracitat de tot plegat, des de llavors la frase de Brenne ha esdevingut una frase feta per recordar-nos que els vencedors no es compadeixen dels vençuts.

Tot i l’aparent caràcter pessimista del títol i d’aquest pòrtic, però, el llibre es clou amb un contrast esperançador a partir de l’esclariment que pot aportar la investigació, la recerca i l’anàlisi:

“Però si les coses, d’acord a la intuïció dubitativa de Descartes, tenen la propietat de poder no ésser allò que semblen -justificant, així, la necessitat de les ciències, i de la investigació i la recerca-, amb molta més raó, d’acord a la sospita desemmascaradora de Marx, poden no ésser allò que hom vol que semblin, oimés si conformen, en la dialèctica de les classes socials, l’expressió política provisional -però amb una llarga hegemonia- d’una estructura econòmica concreta, és a dir, la delimitació, sempre punyent, entre vencedors i vençuts!” (Fragment final de la Cloenda).